หนังสือสวดมนต์

อนุสรณ์

เนื่องในงานบำเพ็ญกุศลศพและบรรจุอัฐิ

นายเฮม นาคหมื่นไวย์

ณ วัดป่าศรีวัลล์

เมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๐

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ปลุกใจเป็นธรรม
เป็นหนังสือสวดมนต์

ต่อท้ายด้วย ธรรมโวหาร

และอริยสัจจ์ ๔

ฯลฯ

อนุสรณ์

ในงานบำเพ็ญกุศลศพและบรรจุอัฐิ

คุณพ่อเฮม นาคหมื่นไวย์

ณ เจดีย์วัดป่าศรีวัลล์

ใน ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๐

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

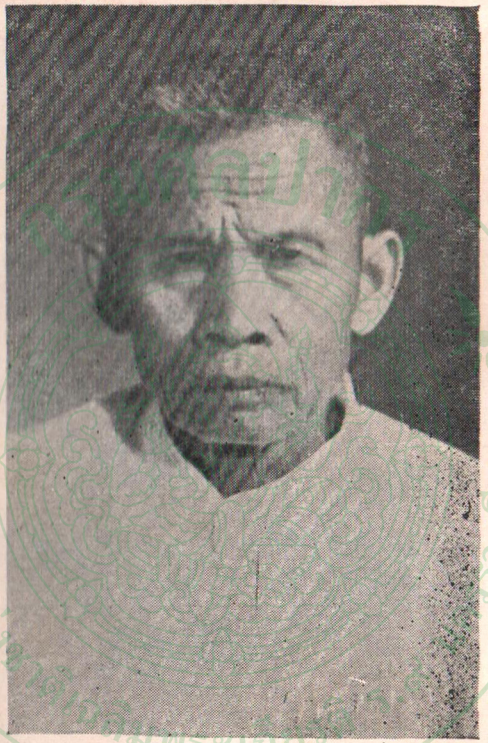

นายเฮม นาคหมื่นไวย์

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๓๑

มตะ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๙

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ประวัติ

คุณพ่อเฮม นาคหมื่นไวย์ บ้านเกิดเมืองนอนอยู่บ้านหนองยารักษ์ อ. เมือง จ. นครราชสีมา เป็นบุตรคนสุดท้องของนายนาค นางน้อย นาคหมื่นไวย์ ภายในครอบครัวนี้มีพี่น้องร่วมท้องกัน ๔ คน คือ ๑. นายแก้ว นาคหมื่นไวย์ ๒. นางบู่ ฯ ๓. นางปรื่ม ฯ ๔. นายเฮม นาคหมื่นไวย์. คุณพ่อเฮม ฯ เกิดปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๑ เมื่ออายุท่านครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านก็ได้อุปสมบทอยู่ที่วัดหนองยารักษ์ ๑ พรรษาเศษ และเมื่อลาสิกขามาแล้ว ท่านก็มาอยู่ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ คือการทำนาหาเลี้ยงครอบครัว โดยปกติแล้วคุณพ่อเฮม นาคหมื่นไวย์ เป็นผู้ที่มีมานะบากบั่นต่อกิจการงาน ขยันขันแข็ง ต่อมาพ่อแม่ก็ได้ปลูกฝังตั้งแต่งทำการสมรสให้กับนางปี่ ฯ ผู้เป็นภรรยาขณะนี้ ที่บ้านพระ โดยมีบุตรด้วยกันจำนวน ๘ คน เป็นชาย ๕ คน หญิง ๓ คน ภายในครอบครัวของคุณพ่อเฮม นาค-

หมื่นไวย์ พูดถึงในด้านฐานะการครองชีพแล้วอยู่ในขั้นดี มีเรือกสวนไร่นาทำมาหาเลี้ยงลูกให้มีความสุขด้วยดีตลอดมา โดยธรรมดาแล้วท่านเป็นผู้ขยันขันแข็ง รู้จักกระเหม็ดกระแหม่ หายากที่บุถุชนสมัยนี้ จะประพฤติและปฏิบัติอย่างท่านได้ เมื่อบุตรสุดที่รักของท่านได้เติบโตขึ้นมาทำงานและหน้าที่ของตนได้แล้ว ท่านก็ปล่อยให้ลูก ๆ ของท่านพากันทำมาหากินแทน เป็นมรดกตกทอดกันไป ต่อมาเมื่ออายุท่านได้ ๖๐ กว่าปีเศษ ท่านก็ได้เลิกประกอบอาชีพ หันเข้าพึ่งทางพุทธศาสนา รักษาศีล ๕ และ ๘ ตามวัดวาอาราม แสวงหาความรู้ทางพุทธศาสนาต่อไป โดยติดตามท่านพระครูพรหมจักรเป็นครูบาอาจารย์ผู้แนะนำสั่งสอนให้ถือมั่นรักษาศีล มาจนถึงวันอนิจกรรม ด้วยโรคลม เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙ ก่อนที่คุณพ่อเฮม ฯ ได้สิ้นบุญไป ท่านได้พยายามหาหนังสือสวดมนต์ภาวนาสะสมไว้หลายเล่มด้วยกัน เป็นหนังสือเก่า ๆ

ที่หาอ่านดูได้ยาก จึงได้นำพิมพ์แจกบรรดาญาติมิตรที่เคารพรักไว้ดูเป็นทางที่ชี้ให้เห็นแห่งความสุขแท้ต่อไป

ดังนั้น บุตรหลานของท่านจึงได้ร่วมใจกันจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อแจกแก่ญาติมิตรทั้งหลาย เป็นการเผยแพร่แทนผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในวันที่ทำการบรรจุอัฐิ ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๐ คุณความดีกุศลบารมีทั้งหลายที่จะพึงได้รับจากหนังสือเล่มนี้ ขออุทิศให้คุณพ่อและบุพพการีที่ล่วงลับไปแล้วทุกท่าน

นางหริ่ง เกิดหมื่นไวย์

นายหลี นาคหมื่นไวย์

นายพัด ,,

นายบ่อง ,,

นายเจือ ,,

นางบุญ ,,

นางจำนงค์ กลบสันเทียะ

หงษ์ทัย หงษ์ทัย

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

ปลุกใจเป็นธรรม

นมตฺถุ รตนตฺตยสฺส ข้าไหว้พระรตนังแก้วทั้งสาม คือพระพุทธ์เสาวภาคจิตพรากกาม ละรูปนามละเหตุกิเลสไกล พาสนาก็ละสละหมด เพราะกำหนดรู้ทุกข์จิตสุกใส หมดภพชาติขาดสนิธจิตวิไล พระจึงได้วรธรรม์สัพพัญญู ตรัสรู้สรรพธรรมนำหมู่สัตว์ ข้ามไตรวัฏเหตุให้วนระคนอยู่ เป็นพุทโธวโรวรัญญู ตรัสรู้สัจชัดพระทัย คือรู้ทุกข์รู้เหตุให้เกิดทุกข์ รู้ดับทุกข์รู้ชัดตัดสงสัย รู้มรรคแปดตัดเหตุกิเลสไกล รู้เองไซร้ชอบจริงยิ่งโลกีย์ แลพระธรรมคำสอนบวรพจน์ ยังปรากฏมิแท้ไม่แปรหนี คือปิฎกไตรพิธวิจิตรดี ชินศรีผู้ทรงภาคหากบรรยาย เพราะเบื้องต้นท่ามกลางแลที่สุด เป็นวรุตตมะธรรมนำกระหาย เป็นนิยยานิกธรรมนำหญิงชาย ให้เบื่อหน่ายจากโลกสิ้น

โศกศัลย์ อีกพระสงฆ์สาวกโลกนารถ เป็นนักปราชญ์ เชื่อแท้ไม่แปรผัน ปฏิบัติกายใจอยู่ในธรรม์ ไม่เหหัน ห่างทางพุทธา ท่านเห็นทุกข์สมุทัยนิโรธมรรค แจ้งประจักษ์ตามจริงทุกสิ่งสาร์ ละสัญโญชน์ทั้งสามโอรัมภาคีย์ ชื่อโสดาละพยศคิดอดใจ เบญจเวรท่านตัดสลัดหมด คอยเปลื้องปลดกรรมผิดจิตผ่องใส พ้นจากอบายสี่ไม่มีภัย ข้าขอไหว้สกิทาอนาคา คือสงฆ์ที่สองที่สามเดินตามพุทธ์ บริสุทธ์จริงแท้จิตแก่กล้า เห็นทุกข์แท้แน่ใจไกลพาลา ทางมิจฉาไม่เดินดำเนินมอง ไหว้พระสงฆ์ที่สี่ไม่มีทุกข์ เสวยสุขไม่มัวเมาเข้าทางสอง ชื่ออรหันต์บั่นกิเลสเหตุจำจอง จิตใสผ่องหมดราคินอรินทร์ภัย ไหว้ไตรรัตน์เสร็จแล้วผ่องแผ้วจิต จะประดิษฐ์สุนทรธรรม์อันผ่องใส เป็นสาระจรงแท้แก่เวไนย ผู้เลื่อมใสเห็นกระแสไม่แปรปรวน ธรรมไม่ปรวนแต่เราแปรไม่แน่ได้ จิตเหลวไหลไม่มีหลักพักใต่สวน เพราะหลงแชจิตไม่แน่จึงแปรปรวน ลง

นอนครวญเพราะเราเขลาเบาปัญญา เขลาปัญญาจึงหลงแอบแนบกองทุกข์ ว่าเป็นสุขจึงได้เศร้าเขลานักหนา เพราะความเขลาจึงนิยมชมกายา หลงเห็นว่ามีสิริศิริไลซ์ หลงสิริจึงได้ริหาความร้อน หลงจมนอนอยู่ในทุกข์สุขไฉน เพราะหลงทุกข์ว่าเป็นสุขสนุกใจ จึงบรรลัยอยู่ในภพไม่จบจริง น่าอนาถด้วยว่าสัตว์หลงความสุข จึงกอดทุกข์อยู่หนาตัณหาสิง ไม่เห็นทุกข์ ๆ จึงทับลงยับจริง ลงนอนนิ่งนิ่วหน้าประหม่าใจ ความประหม่ามีมาเพราะหมกมุ่น กามคุณยินดีจะมีไหน หลงสนุกสุขจิตสนิธใจ ไม่เห็นภัยหลงละเมอเพ้อในกาม ตัณหาสามทำให้หมุนในไตรวัฏ เป็นคนสัตว์เศร้าโศกในโลกสาม ประสพทุกข์มิได้ขาดชาติจิตทราม ไม่เดินตามทางพุทธยุติธรรม ไม่เดินตามจึงข้ามภพไม่ได้ จะให้ใครช่วยชุบอุปถัมภ์ ตนดึงดื้อถือดีจึงมีกรรม ไม่กระทำตามบัณฑิตจึงผิดทาง ทางบัณฑิตจงพินิจด้วยจิตใส จะชี้ให้เห็นเฉพาะเร่งเสาะ

สาง ถ้าหมั่นเสาะท่านคงเห็นเช่นแบบวาง คงกระจ่างแจ่มจำรัสขจัดภัย ธรรมสี่ข้อจงใฝ่ใจใช่พาเหียร ไม่อาเกียรณ์ท่านจงรู้ตูกล่าวไข จงกำหนดจดจำธรรมอันอำไพ ฉันแจ้งไขบอกวิถีชี้หนทาง ธรรมสี่ข้อมี, ไม่มี, มี ธรรมเหล่านี้ท่านจงตรองอย่าหมองหมาง กิเลสเกิดบังธรรมมิดปิดหนทาง ไม่กระจ่างก็เพราะเราหลงเมาคน หลงเมาคนจึงได้วนเวียนตายเกิด เอากำเนิดเกิดดับอยู่สับสน ตายจากนี่เกิดที่นั่นเที่ยวหันวน เพราะหลงกลไม่คิดแก้จึงแชไป ถ้าจะแก้ท่านจงแก้แก้ที่เกิด เห็นกำเนิดเป็นทุกข์สุขคงได้ อย่าหลงทุกข์ทุกข์จะทับยับบรรลัย เขาเราใครไม่มีสุขทุกข์อนันต์ ทุกข์อนันต์ภัยมหันต์เชิญท่านคิด ไม่พลาดผิดท่านคงเห็นเบ็ญจขันธ์ ร้อนจริงแท้ไม่มีสุขทุกนิรันดร์ เราเพลินขันธ์อยากเกิดกำเนิดดี ก็ความเกิดเอากำเนิดเป็นทุกข์ยิ่ง เป็นความจริงแท้เที่ยงควรเลี่ยงหนี จงเพ่งทุกข์จนสุขดับกลับสุขมี สุขอย่างนี้สุขอนันต์นิรันดร สุขโลกีย์ควร

เบื่อเพราะเจือทุกข์ แสวงสุขนิรามิสบัณฑิตสอน หมั่นแสวงคงเห็นธรรม์อันบวร จะนั่งนอนยืนเดินเพลินสบาย สบายแท้มีแน่พระธรรมนี้ เชื่อมุนีจึงปรารถน์ไม่ขาดสาย หมั่นฝึกหัดปฏิบัติวาจากาย จิตมุ่งหมายข่มใจให้สมควร ท่านจึงลุอมตนฤขันธ์ เกษมสันต์สุขสบายใครไม่สรวล เพราะนิพพานสุขแท้ไม่แปรปรวน เป็นธรรมควรหมดราคินสิ้นจากกาม ใครหลงกามแล้วคงข้ามภพไม่ได้ ต้องเวียนว่ายไม่รู้จบในภพสาม ถ้าตัดเหตุคือตัณหาหมดบ้ากาม ก็คงข้ามภพได้ดังใจปอง การข้ามภพไม่ยากง่ายอย่างไรดอก ฉันจะบอกคือรู้เท่าจิตเศร้าหมอง ท่านวิญญูรู้ทันขยันมอง จิตไม่หมองตกไปในอารมณ์ อารมณ์ดีชั่วนั้นไม่พันธ์ผูก ไม่เพาะปลูกภพชาติขาดประสม จิตสะอาดไม่กำหนัดตัดนิยม ไม่หลงงมโง่เขลาเผ้าเมามัว รู้เท่าธรรมดาสารพัด ไม่ข้องขัดธรรมดาหมดท่าชั่ว ตามแต่เรื่องของเรื่องเปลื้องจิตตัว ไม่พันพัว

สังขารเป็นการเย็น เย็นอะไรจะมาเท่าเย็นธรรม เย็นเลิศล้ำสุขสบายเมื่อใครเห็น ใครหมั่นดูคงเห็นดีธรรมที่เย็น ไม่กะเกณฑ์เห็นได้เมื่อใจยล ใจยลธรรมงามขำดูล้ำเลิศ สุขประเสริฐเพราะรู้ซึ้งซึ่งเหตุผล ลืมตาเห็นก็ไม่ใช่ไขยุบล หลับตาบ่นก็ไม่มีธรรมนี้นา จะลืมหลับจิตระงับสงบเงียบ เดินเรียบเรียบไม่ต้องคลำคว่ำหงายหน้า ไม่เหนี่ยวหน้าคว้าหลังหยุดรั้งรา ไม่เร็วช้าเห็นหมดปรากฏธรรม ธรรมปรากฏหมดอาลัยในแลนอก ไม่กลับกลอกสุทธิสติสัมปชัญญ์ชอบจริงแท้มีแน่ธรรม ไม่ใช่จำชั้นจิตติดรูปนาม ธรรมสี่ข้อมี, ไม่มี, ไม่มี, มี, ฉันจะชี้แนะช่องไม่ต้องถาม มีข้อต้นนั้นจงยลยุบลความ มีรูปนามคนสัตว์อุบัติมี มีเทวินทร์อินทร์พรหมแลยมยักษ์สุรารักษ์พยัคฆ์อัสส์แลหัตถี มีรูปนามต่าง ๆ ทุกอย่างมี มีข้อนี้ข้อต้นจงยลความ ไม่มี, ถัดรองมี, ข้อนี้ไปรูปนามไซร้มีครบในภพสาม แล้วดับไปไม่มีซ

เนื้อความ จงทราบตามฉันบอกไม่หลอกลวง ไม่มี, อีกหนึ่งข้อต่อมานั้น ไม่มีขันธ์ไม่มีทุกข์สุขใหญ่หลวง ไม่มีกิเลสหมดเหตุเครื่องล่อลวง ทุกข์ทั้งปวงไม่มีนั้นดีจริง มีข้อปลายจะขยายให้แจ้งชัด ใช่คนสัตว์รูปรสหมดทุกสิ่ง ใช่ดินฟ้าอากาศธาตุสี่จริง หมดทุกสิ่งไม่ใช่แท้บอกแน่นอน เพราะธรรมนี้มีแท้เมื่อแลเห็น สุขเยือกเย็นเลิศล้ำตามคำสอน ถ้าใครเห็นแล้วคงเย็นเป็นแน่นอน ไม่ทุกข์ร้อนดับสนิธหมดพิษไฟ ฯ ไฟอะไรจะมาร้อนเท่ากิเลส เป็นต้นเหตุร้อนแท้ยากแก้ไข ถ้าแก้จริงก็ไม่ยากสักเท่าใด อาจแก้ได้ถ้วนทั่วทุกตัวคน อะไรเล่าทำให้เราไม่รู้ร้อน หลงกอดก้อนไฟหนาน่าฉงน ไม่อยากร้อนแต่อยากสุขถูกไฟลน หลงว่าตนมีสุขสนุกสบาย สุขที่ไหนเล่าหนาฟังว่าขาน เชิญวิจารณ์ตรวจดูรู้คงหน่าย บาลีว่าชาติเป็นทุกข์ทุกข์ไม่วาย เกิดแล้วตายหลงว่าสุขจึงทุกข์ทน ไม่รู้ทุกข์หลงกองทุกข์ว่าสุขใหญ่ ไฟจึงไหม้เรานี้ให้ปั่นป่วน หลง

กองไฟไม่พ้นไฟใจมืดมน จึงปั่นอยู่ในขันธ์ยับบรรลัย คิดขึ้นมาน่าสลดรันทดจิต มานั่งคิดโอ้พวกเราชั่งเมาใหญ่ มาหลงกอดไฟอยู่ไม่รู้ไฟ ไฟจึงไหม้ไม่รู้ขาดอนาถจริง จะยืนเดินนอนไซร้ก็ไฟเผา นั่งอยู่เล่าไม่พ้นไฟไขทุกสิ่ง หลงว่าสัตว์หลงว่าคนไฟลนจริง หลงว่าหญิงหลงว่าชายไฟไหม้ลาม หลงว่าแขกหลงว่าไทยไพร่ผู้ดี หลงว่ามีหลงว่าจนวนภพสาม หลงว่าเขาหลงว่าเราเฝ้าลวนลาม จึงเกิดความร้อนรนทุกคนไป จะยืนเดินนอนนั่งหลงคลั่งเพ้อ หลงละเมอฝันอยู่ดูกล่าวไข ขี้ก็ฝันเยี่ยวก็ฝันทุกวันไป หลงว่าได้หลงว่าถึงหลงพึ่งเงา เปรียบเหมือนเขาฉายหนังเรานั่งแหงนยินดีแสนเราไปดูไม่รู้เขลา เห็นเป็นตนเป็นตัวเฝ้ามัวเมา เห็นเป็นเขามากหมู่อยู่ไม่วาย เขาขึงจอเปล่าเปล่าเราก็รู้ เราหลงดูของเปล่าเขลาไม่หาย หลงของเปล่าเมาอารมณ์ชมร่างกาย ไม่เสียดายทรัพย์สูญคุณไม่มี ตัวบุคคลฉายหนังจงฟังหนา คือ ตัณหา

สามหมู่รู้ถ้วนถี่ ฉายให้รักฉายให้ชังทั้งตาบี่ เพราะเรานี้ไม่รู้เท่าถูกเขาลวง ตัวผู้ฉายที่หนึ่งพึงฟังหนา กามตัณหาบอกให้ทำกรรมใหญ่หลวง ให้ฆ่าสัตว์ไม่วิรัติสัตว์ทั้งปวง ทรัพย์เขาหวงลักเอาเขลาปัญญา ลูกเมียใครผัวใครมิได้คิด แนบสนิธหลงชมภิรมย์หนา พูดโกหกล่อเขาเบาปัญญา กล่าววาจาหยาบคายน่าอายจริง ด่าพ่อแม่หมูหมาแลกาไก่ ด่าลมไฟเพราะว่าตัณหาสิง ด่าแดดฝนน่าอนาถฉันหวาดจริง ตัณหาสิงให้สัตว์ทำกรรมหยาบคาย กล่าววาจาล่าพองคนองจิต มิได้คิดถึงตัวมัวไม่หาย มิได้เห็นทุกข์ภัยในอบาย ความกระหายบังมิดปิดเนื้อความ ตัณหานี้เกิดมีขึ้นคราวไร มักทำให้ร้อนจิตไม่คิดขาม อยากได้ทรัพย์ของเขาหลงเมากาม พยายามอยากให้สัตว์พิบัติไป สิ่งที่ผิดให้เห็นเป็นความชอบ ไม่รอบคอบหลงละเมอเพ้อไถล อกุศลเข้าประจำชักนำไป สู่ทุกข์ภัยแน่แท้ไม่แปรปรวน อกุศลกรรมบถสุคตกล่าว จำเรื่องราว

เอาไว้เพื่อได้สวน มีสี่สิบโดยวิภาคหากคำนวณ รีบสอบสวนกับครูรู้ธิบาย กรรมบถสิบนั้นฉันจะบอก แสดงออกไว้เป็นบทกำหนดหมาย มีอยู่อย่างสี่ชี้ธิบาย ทำด้วยกายตนเองเร่งจดจำ ใช้เขาทำเป็นสองตรองให้แน่ ยินดีแท้เป็นสามดูความขำ สรรเสริญคุณที่สี่ไซร้ใส่ใจจำ รวมเปนธรรมสี่สิบรีบตรองดู กรรมสี่สิบนี้ใครทำคงนำเกิด เอากำเนิดในนรกหมกมุ่นอยู่ ไฟนรกเผาผลาญนานพอดู ท่านจงรู้แจ้งประจักษ์ด้วยหลักญาณ พ้นนรกเป็นเปรตอสุรกาย พ้นนี้ไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เสวยทุกข์ลำบากยากอยู่นาน เพราะเราท่านไม่รู้เท่าสมุทัย สมุทัยคือตัณหานี้หนาท่าน ฟังบรรหารชี้แจงแสดงไข เปรียบเหมือนเขาฉายหนังนั้นอย่างไร เขาอาจฉายได้ต่าง ๆ ทุกอย่างมี ตัณหานี้เหมือนกันฟังฉันบอก ไม่กลับกลอกบอกไว้ให้ถ้วนถี่ เขาอาจฉายได้หนาฟังวาที ทั้งชั่วดีฉายได้ตั้งใจฟัง กามตัณหาอย่างหนึ่งพึงพินิจ ทำให้จิตรักใคร่ไม่

หายหวัง ให้ทำกรรมที่ดีชี้จงฟัง ก็แต่ยังไม่ถึงฌาน
น้ะท่านนา ตัณหานี้ฉายให้เราไปเกิด เอากำเนิด
บริสุทธิ์มนุสสา ไม่บริสุทธิ์นั้นกรรมเขาทำมา ว่านี้
หนาเอาแต่ทำกรรมที่ดี กามตัณหาฉายให้สัตว์ไปเกิด
เอากำเนิดเป็นเทวาทั่วราษี คือสวรรค์หกชั้นขันสิ้นที่
ตัณหานี้มีอำนาจปลาดครัน ภวะตัณหาที่สองรองไป
หนา ฟังว่าจาฉันไซร้ไม่เสกสรรพ์ ทำให้สัตว์เกิด
ประสพรูปภพพลัน สิบหกชั้นฟังคดีฉันชี้แจง วิภวะ
ตัณหาอีกหนาท่าน ฟังบรรหารเล่าคดีชี้แถลง ให้สัตว์
เกิดอรูปไซร้ไขแสดง ทั้งสี่แห่งบอกจงรู้กระทู้กลอน
ตัณหาเปรียบดังคนช่างฉาย ให้เกิดตายไม่หมดชุดไม่
หยุดหย่อน เกิดเป็นคนเป็นสัตว์ดับชาติจร เกิดเป็น
หนอนน่าอนาถปลาดจริง ตายจากนี่เกิดที่นั่นหันเวียน
เกิด เอากำเนิดวอดวายคล้ายผีสิง เดี๋ยวเป็นอินทร์
เดี๋ยวเป็นพรหมอุดมจริง เดี๋ยวทอดทิ้งสังขารไม่นานนา
ประเดี๋ยวมีประเดี๋ยวไม่ฟังไขบอก มันหลอนหลอกถ้า

เราหลงคงเป็นบ้า สัญญาเก่าพาให้งงอย่าสงกา เราหลงคว้าอนิจจ์ผิดทุกที อนิจจ์ท่านจงฟังฉันแปลให้ ภายนอกในไม่เที่ยงแท้ค่อยแปรหนี เหมือนดังเช่นฉายหนังฟังคดี อุบัติมีเดี๋ยวก็ดับยับมลาย ทำไฉนจะพ้นกลสังขาร กิเลสมารผูกมัดสัตว์ทั้งหลาย ให้เวียนวนอยู่ในวัฏฏ์ไม่เว้นวาย เพราะกระหายในอารมณ์เฝ้าชมเชย หลงอารมณ์จึงได้จมในไตรวัฏฏ์ ไม่พ้นสัตว์ชาติ ชราหนาท่านเอย จงสลัดดัดจิตอย่าชิดเชย คงละเลยล่วงอำนาจมัจจุมาร จงอุตส่าห์ให้ทานหว่านพืชผล ทำจิตตนนั้นให้ใสพึ่งไขสาร ให้แล้วเป็นแล้วไปการให้ทาน มิต้องการเป็นหนทางมฤตยู การให้นั้นเพื่อจะละสละโลภ ถ้าละโมบอยากได้ใจมุ่งอยู่ เป็นผิดทางสัมมาตรวจตราดู ท่านผู้รู้ครหาเพราะอาธรรม์ ทานมีสองจงกำหนดจดจำหนา จงอุตส่าห์เล่าเรียนเพียรขยัน อามิสทานจงกำหนดพจน์รำพัน ทานสิ่งนั้นให้อามิสจิตจำนง ให้ข้าวปลาอาหารเป็นทานไป อีกน้ำใช้

น้ำกินสิ้นประสงค์ สิ่งอะไรไม่ว่าฟังอย่างง ท่านประสงค์
อย่างไรให้ไปพอ ให้วัตถาผ้านุ่งแลผ้าห่ม ถ้าเห็นสม
แล้วมีคลี่ให้หนอ เพื่อปิดป้องความอายอย่าได้รอ ผู้
รับพอใจจริงอย่านิ่งเลย ข้อที่สิ่บาลีว่ายานํ ท่าน
จงฟังคดีชี้เฉลย ให้ยวดยานเครื่องไปฟังให้เคย อย่า
นิ่งเฉยฟังให้รู้อย่าดูเบา ข้อที่ห้ามาลาฟังหนาท่าน จง
วิจารณ์ดูให้ทั่วอย่ามัวเขลา ให้ระเบียบดอกไม้ใจ
อย่าเมา ฟังคำเราชี้บอกไม่หลอกลวง ข้อที่หกคันธะ
สละกลิ่น ให้ทานสิ้นอย่าเอาไว้ใจอย่าหวง ที่เจ็ด
วิเลปนํฟังไม่ลวง ท่านอย่าหวงเครื่องลูบไล้จงให้ทาน
ข้อที่แปดเสยฺยํจงฟังว่า ที่นอนหนาจงให้ฟังไขสาร
ข้อที่เก้าอาวาสะสละทาน เป็นวิหารจงให้คงได้ดี ข้อ
ที่สิบปทีปํจงตั้งใจ ให้โคมไฟส่องสว่างทางวิถี หรือ
วัตถุกูลเกื้อเชื้ออัคคี ทานสิบนี้ตามพระสูตรพูดให้ฟัง
จะกล่าวต่อทานวินัยจำไว้เถิด ทานประเสริฐท่านจง
ให้ในพระสังฆ์ เป็นปัจจัยเกื้อกูลหนุนกำลัง ให้

พระสังฆ์เดินตามธรรมวินัย ทานวินัยมีสี่ฉันชี้บอก
กลับกลอกชี้แจงแสดงไข ให้จีวรบิณฑบาตเสนาสน์ไป
ยาแก้ไข้จงสละเถิดนะดี ยาแก้ไข้ตามบาลีนั้นมีห้า จำ
ฉันว่าบอกไว้ให้ถ้วนถี่ คือเนยใสเนยข้นน้ำมันมี อย่า
ตระหนี่สละไปให้เป็นทาน อีกน้ำผึ้งน้ำอ้อยมีน้อย
มาก บริจาคออกให้ใจใสสาร เภสัชห้านจงให้ไป
เป็นทาน เร่งเจือจานแก่ผู้มีสีลคุณ ทานปรมัตถ์มีหก
จะยกว่า จงอุตส่าห์จานเจือคิดเกื้อหนุน คือตาเห็น
รูปใดใจเป็นบุญ จิตการุญน้อมไปในจาคา หูฟัง
เสียงอย่างใดใจปีติ คิดดำริจะสละละตัณหา จมูกดม
กลิ่นใดใช้ปัญญา อีกชิวหาลิ้มรสกำหนดญาณ กาย
สำผัสสิ่งใดใจคิดละ อยากสละเพื่อลี้หนีสงสาร ใจ
สละอารมณ์ข่มสันดาน นี้คือทานปรมัตถ์เครื่องขัดเกลา
ทานเหล่านี้ตามบัญญัติท่านจัดสรรพ์ ว่าผลนั้นมีมาก
หลากหลายเท่า ฉันจะบอกธรรมทานอ่านอย่าเดา จง
ฟังเราบอกบาลีชี้แสดง ธรรมทานนี้หนาท่านเชิญ
อ่านคิด ตามภาษิตของพระองค์ทรงแถลง คือสพฺพ-

ทานฟังแสดง ธัมมแจ้งทานฟังคดี ชินาติจงจำตาม คำบอก จะย้อนยอกแปรไว้ให้ถ้วนถี่ ธัมมทานการให้ ธรรมล้ำโลกีย์ ชี้วิถีสัมมาให้น่าฟัง ชี้กุศลอกุศลผล สุขทุกข์ ชี้เหตุสุขนิรามิสศักดิ์สิทธิ์ขลัง ย่อมชำระทาน ทั้งหมดกำหนดฟัง เพราะจะยังผู้ให้ได้สุขดี ผู้ที่ให้ ธัมมะพระตรัสไว้ ชื่อว่าให้อมตะเกษมศรี คือว่าสัตว์ จะประสพความสุขดี ใช่จะมีขึ้นเองได้เมื่อไรนา ต่อได้ ฟังพระธรรมคำสั่งสอน จิตจึงอ่อนเชื่อมั่นเกิดหรรษา จึงได้ทำความดีมีนานา อันจะพาพ้นทุกข์ได้สุขจริง เหตุฉะนั้นการให้ธรรมจึงล้ำเลิศ ผลประเสริฐจริงหนา กว่าทุกสิ่ง ให้สิ่งใดไม่เท่าเราบอกจริง มีผลยิ่งเลิศล้ำ ให้ธรรมา ถ้าแสดงไม่ได้สร้างไว้เถิด ธรรมประเสริฐ เลิศยิ่งจริง ๆ หนา เหมือนให้ไฟส่องไปในมรรคา ผู้ มีตาจะได้เดินดำเนินไป เราทั้งหลายเวียนวนเป็นคน สัตว์ เพราะวิบัติผู้ชี้แจงแสดงให้ จึงหลงเกิดหลงแก่

หลงแชไป เพราะเราไม่รู้ธรรมล้ำโลกา ฉันชี้ทาน
โดยย่อพอให้รู้ ไม่ทราบครูไหนมีถามสิหนา จะกล่าว
ศีลต่อไปฟังไว้นา ถึงสมาธิปัญญาว่าเจือกัน รักษาศีล
ประเภทไรฟังไขบอก ไม่กลับกลอกปรกติสุทธิขันธ์
ไม่พิการไปส่วนชั่วเผ้าพัวพัน ศีละขันธ์ปรากฏหมด
นิวรณ์ เพราะนิวรณ์หมดไปใจสะอาด จึงเห็นชาติว่า
เป็นทุกข์ถูกคำสอน เลยไม่หนีไม่สู้ดูอมรณ์ ความทุกข์
ร้อนดับสนิทจิตวิไล พุทธธรรมสงฆ์ไม่ต้องเชิญให้มา
เกิดธรรมประเสริฐผุดมีหนีไปไหน ท่านประจำอยู่เอง
รู้เพลงใจ ไม่ต้องไปไม่ต้องมาลืมตาดู จะลืมหลับ
ธรรมดาหลงคว้าขันธ์ ไตรรัตน์นั้นไม่ประสพภพบังอยู่
เห็นทุกข์แจ้งแล้วหนาเหมือนตาดู ท่านคงรู้ไตรรัตน์
ชัดขึ้นเอง รู้ไตรรัตน์ชัดจริงยิ่งได้แก้ว คงคลาดแคล้ว
ทุกข์ภัยไม่ข่มเหง ไตรรัตน์ส่องให้เห็นชัดเจนเอง ย่อม
รู้เพลงของตนต้นกลางปลาย ความไม่รู้จักตนเป็นคน
โง่ ธรรมไม่โผล่ก็เพราะเราเมาไม่หาย มัวหลงคว้า

ของเปล่าเมาร่างกาย หลงจมตายอยู่ในโลกโอฆ-
กันดาร รูปแลนามทั้งหลายในแลนอก มันกลับกลอก
ทุกสิ่งจริงไหมท่าน ถามตัวดูคงรู้ดีถ้ามีญาณ จง
วิจารณ์ให้ถนัดคงชัดจริง ถ้ารู้จริงแจ้งประจักษ์พ้น
หนักจิต สิ้นความคิดพ้นเหตุกิเลสสิง กิเลสดับสุขเลิศ
ประเสริฐจริง ทุกข์ไม่สิงสุขฤทัยใจเบิกบาน ได้
วิกขัมภ์หรือตทังค์ก็ยังดี อบายสี่คงไม่ไปพึ่งไขสาร แต่
เมื่อตายจงพินิจจิตสันดาน อย่าพุ่งซ่านสงบดูรู้ให้ดี
อย่าไปนึกสิ่งใดในแลนอก อย่ากลับกลอกผันแปร
เที่ยวแชหนี จงนึกถึงพระธรรมล้ำโลกีย์ เปรียบมณี
ใช่มณีจริง ๆ นา ธรรมนี้มีแสงยิ่งแสงแก้ว ส่องเห็น
แนวสุขทุกข์อุเบกขา ไม่ใช่แสงสีใสอย่างไรนา เชิญ
เมธาจงกำหนดดูบทใน ในอะไรอะไรในจะไขบอก จะ
ย้อนยอกชี้แจงแสดงไข ไม่ใช่ในชั้นสัญญาอย่านึกไป
ในนี้ในในสัญญาลืมตายล ยลอะไรอะไรยลคงดลพบ
จะปรารภชี้แจงแจ้งเหตุผล ใครไป่ธรรมยลธรรมา

ธัมมะยล ตนยลตนขันธ์ยลขันธ์พ้นบรรลัย ถึงคราว กินคราวนอนผ่อนตามเรื่อง อยู่ในเมืองธรรมขันธ์อันผ่องใส ไม่ใช่เมืองเปรียบดังเมืองอันเรืองชัย ไม่ต้องไปไม่ต้องมาบนฟ้าดิน ใครจะดีเท่าไรไม่ไปว่า ใครชั่วช้าไม่ละเมอเพ้อติฉิน ทำแต่กิจที่ควรทำไม่คลำดิน เป็นอาจิณนิจนิรันดร์ทุกวันไป. แก่เจ็บตายมีอยู่ก็รู้ทั่ว แต่ใช่ตัวใช่เราเขาที่ไหน เขาเกิดขึ้นเขาจะตายก็ตายไป จิตไม่ไหวไปกับขันธ์หายหวั่นเอย.

ปุจฉาถามว่าสัตว์ร้อน ร้อนด้วยไฟอะไรหนา แก้ว่าร้อนด้วยกิเลส เป็นต้นเหตุเป็นเดิมมา เกิดไฟชาติชรา ตายมีมาเพราะไฟเดิม ไฟเดิมคือราคะ แลโทสะคอยส่งเสริม อีกโมหะคอยเพิ่มเติม เป็นไฟเดิมจงรู้นา ไฟเดิมดับไม่ได้ จึงเกิดไฟชาติชรา ไฟตายร้ายหนักหนา เผานราประชากร ประชาสัตว์จึงโศกเศร้าเพราะหลงเมาไม่หยุดหย่อน เมาราคะกำเริบร้อน เมากินนอนไม่วายวัน ยืนเดินเพลินสนุก หลงกอด

ทุกข์อยู่ทั้งนั้น ทุกข์จึงทับยับในขันธ์ ร้อนมหันต์หนา พ่อคุณ ความหลงดับหมดไซร้ สุขคงได้ไม่หายสูญ สุขอนันต์หมั่นเพิ่มพูน ซึ่งต้นทุนคือศรัทธา ศรัทธานั้นมีสี่ ตามบาลีฟังฉันว่า คือกัมมสัทธา ท่านแปลว่าเชื่อกรรมบุญ วิปากสัทธา เชื่อผลหนาว่าไม่สูญ กรรมนั้นหมั่นเพิ่มพูน ผลไม่สูญอย่าสงสัย กัมมัสสกตา สัทธาหนาจงจำไว้ เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลาย ทำกรรมใดเป็นของตน ทำดีคงได้ดี แม้ทำชั่วคงได้ผล สุขทุกข์ได้กับตน ไม่ปราศผลดังฉันไข สัทธาที่สี่นั้น ฟังคำฉันว่าต่อไป ตถาคตสัทธาไซร้ คือเชื่อในพระปัญญา รู้ธรรมอันอำไพ จึงได้ไกลจากตัณหา ไกลจากสรรพ์กิเลส สมุจเฉทไม่กลับมา สู่ชาติแลชราวาสนาแลห่างไกล จึงเป็นสัพพัญญู ตรัสรู้ธรรมอันอำไพ สั่งสอนสรรพ์เวไนย ให้ห่างไกลจากตัณหา ได้ประสพสรรพสุข พ้นจากทุกข์ทุกเพลา พระคุณท่านอนันต์หนา ควรเรามาคิดถึงคุณ ขององค์พระทรงญาณ

จงทุกวันอย่าหมกมุ่น คงประสพพบพระคุณ สัทธา หนุนคงเห็นธรรม สัทธาทั้งสี่นี้ เชื่อเมธีจงจดจำ สัทธานี้อาจนำ ให้สัตว์ข้ามพ้นอบาย อบายนั้นมีสี่ ฟังคดีฉันบรรยาย นรกเปรตอสุรกาย ที่สุดท้ายดิรัจฉาน อบายทั้งสี่นี้ ตามบาลีพุทธ์บรรหาร ว่าทุกข์เหลือประมาณ ควรเราท่านจะเกรงกลัว ความกลัวจะเกิดได้ ก็เพราะใจคลายเมามัว จึงจะนึกรู้สึกตัว ความเกรงกลัวจึงเกิดมี ความกลัวบังเกิดแล้ว จิตผ่องแผ้วเปรียบมณี ใสสดหมดราคี ก็เป็นที่ทัศนา สอดส่องมองเห็นธรรม ที่ลึกล้ำเห็นได้หนา เพราะใจไม่มีฝ้าจึงได้มาเห็นพระธรรม แท้จริงพระธรรมนี้ ใช่แสงสีเขียวแดงดำ มีจริงยิ่งเลิศล้ำ เมื่อรู้ธรรมเห็นด้วยตนช่วยกันเห็นไม่ได้ ใครเห็นไซร้หายฉงน หมั่นเพ่งคงเห็นผล เผลอดูคนดับหมดไป เผลอดูคนดับหมดแล้วเห็นธรรมแน่วมีอยู่ใน ไม่มาแลไม่ไป ย่อมรู้ได้เมื่อใจยล ใช่โลกนี้แลโลกหน้า ใช่ดินฟ้าทุกแห่งหน

พระธรรมงามโสภณ เมื่อใจยลรู้ได้แล ไม่ใช่รู้ด้วยลืมตา หลับตาหนาไม่ใช่แท้ สัญญาเก่าของเราแล ปิดกระแสพระสัทธรรม พระธรรมมีอยู่แน่ ไม่ปรวนแปรสุขเลิศล้ำ สัญญาเก่าเข้าประจำ ไม่เห็นธรรมที่เที่ยงตรง สัญญาเก่านี้สำคัญ พาเราท่านให้งวยงงพาไปให้ใหลหลง มิให้ตรงมัชฌิมา ได้ทุกข์ยากลำบากกาย เกิดแก่ตายในโลกา เพราะสัญญานี้แหละพา ให้หลงคว้าอนิจจํ คว้าที่ไรก็ไม่ได้ มัวหลงใหลไม่เหลียวหลัง มัวหลงคว้าอนิจจํ จึงได้คลั่งเพ้อรำพัน เพ้อไปไม่หยุดหย่อน นั่งแลนอนเพ้อทุกวัน ยืนเดินหลงเพลินฝัน เพ้อรำพันฝันวุ่นไป หลงฝันไม่ลืมตา เพราะโมหาครอบงำใจ กินพูดหาหยุดไม่ นิ่งอยู่ไซร้ก็หลงฝัน เห็นเป็นเราเขามากมาย เจ๊กมอญไทยใจผูกพัน หลงรักหลงโกรธกัน ฝันทั้งนั้นอย่าสงสัย เห็นเป็นหัวเป็นตัวตน มิรู้สิ้นสมุทัย จึงโดนทุกข์บุกกองไฟ เวียนเกิดตายไม่รู้ตัว สัญญาเก่านี้

สำคัญ พาเราท่านให้เมามัว ให้เห็นเป็นควายวัว เขาดีชั่วฝั่นร่ำไป หลงลาภแลหลงยศ หยิ่งเหมือนมดตะนอยไซร้ ถือตัวไม่กลัวใคร กัดสัตว์ใหญ่เหยียบบี้แบน มิฉะนั้นฉันจะเปรียบ ยกมาเทียบอย่าดูแคลน เหมือนอึ่งฝึ่งตัวแบน ยกตัวแขวนก้มหน้าตา ยกยศไม่รู้หาย ไม่เจียมกายอาตมา หลงว่าดีมีสง่า เห็นหมูหมาต่ำกว่าตน ถ้าใครเขาสรรเสริญ หลงเพลิดเพลินเมามึดมนธ์ เห็นว่าได้ไว้กับตน สาละวนเมามากมาย ถึงคราวประสบสุข ที่เจือทุกข์เมาไม่หาย เมาอยู่ไม่รู้วาย ไม่เบื่อหน่ายหลงพัวพัน คราวลาภยศเสื่อมไป นินทาไซร้เกิดขึ้นพลัน ทุกข์เกิดในใจหวั่น ไม่รู้ทันสัญญาใน สัญญาจึงพาหลง ให้เวียนวงสิ้นกาลไกล พาไปไหนต่อไหน เพราะเราไม่รู้เท่าทัน ไม่รู้เท่าเหล่าสัญญา มันจึงพาหมุนเวียนหัน เวียนเกิดเวียนตายกัน ไม่รู้ทันสมุทัย สมุทัยคือสัญญา เจือตัณหาพาเราไป ให้เกิดแก่แลบรรลัย โศกร่ำไปเพ้อ

รำพัน ทุกข์โทมนัสคับแคบใจ เผาสัตว์ให้ร้อนมหันต์ ของไม่รักมาพัวพัน ของรักนั้นพลัดพรากไป ปรารถนาสิ่งใดนั้นไม่สม ก็เตรียมตรมหฤทัย ย่นทุกข์ขันธ์ห้าไซร้ เป็นทุกข์ใหญ่พึ่งคิด ปัญจอุปาทาน ยึดห้าขันธ์ทุกข์ ทุกข์จึงมี ไม่ยึดมั่นขันธ์ห้านี้ ทุกข์ไม่มีเป็นแน่นอน ทุกข์มีสำหรับขันธ์ ย่อมรู้พลันตามคำสอน รู้ชัดขาดอาวรณ์ จิตหลุดถอนสมุทัย จิตหลุดพ้นกิเลสพ้นจากเหตุไม่บรรลัย เพราะสบธรรมอันอำไพ จิตผ่องใสหมดธุลี ธุลีคือราคะ แลโทสะโมหะนี้ ปิดบังธรรมเลิศล้ำดี เป็นธุลีจงจดจำ ธุลีคือกิเลส เป็นต้นเหตุเข้าแนะนำ ให้สัตว์เที่ยวหลงคลำ ไม่เห็นธรรมอันบวร กิเลสนี้แหละหนา ไม่รู้พาให้เดือดร้อน พาเราให้เที่ยวจร ให้เร่าร้อนใจแลกาย ร้อนแล้วแล้วร้อนอีก ร้อนจุกจิกร้อนไม่วาย ร้อนเกิดแก่เจ็บตายก็พอใช้ยังไม่พอ ให้กิเลสมันเผาอีก แล้วจะหลีกไปไหนหนอ ก็ตัวเราเผ้าแต่ก่อ ไม่อยากต่อจะได้หรือ

ไม่อยากแก่เจ็บตาย หลงขันธ์ไซร้จนตาปรือ อยาก
พ้นตายจะได้หรือ พูดกันอื้อออกอึงไป พระสอนไม่
เชื่อพระ ปากว่าละจิตเหลวไหล หลงอารมณ์ชมกอง
ไฟ ไม่เห็นภัยหลงพัวพัน ร้องเรียกให้พระช่วย เมื่อ
จะม้วยทำลายขันธ์ พระที่ไหนอย่างไรกัน ควรเราท่าน
จะตรวจดู ถ้าเรามีกิเลส พระวิเศษไม่มีอยู่ กิเลส
ดับระงับดู ท่านคงรู้ด้วยใจตน ความโลภโกรธหลงนี้
ปิดวิถีทางมรรคผล ทำสัตว์ให้มืดมนธ์ ให้เวียนวน
ในกองไฟ โลภโกรธหลงดับหมดแล้ว เห็นธรรมแน่ว
มีอยู่ใน พ้นทุกข์เป็นสุขใจ ไม่มีไฟเผาอีกเลย.

ธรรมโวหาร

แสดงความเกิดแลความดับแห่งโลกธรรม ๘ ความได้ลาภ, ความได้ยศ, ความสรรเสริญ, ความสุข, เป็นส่วนอิฏฐารมณ์ ย่อมเกิดมีเพราะความดีคือกุศล. ความเสื่อมลาภ, ความเสื่อมยศ, ความนินทา, ความทุกข์, เป็นส่วนอนิฏฐารมณ์ ย่อมเกิดมีเพราะความชั่วคืออกุศล. โลกธรรมทั้ง ๘ นี้ จะเกิดมีขึ้นโดยปราศจากเหตุหามิได้ ย่อมเกิดมีขึ้นเพราะเหตุคือ กุศล อกุศลโดยแท้ และโลกธรรม ๘ จะดับก็เพราะดับแห่งเหตุคือกุศล อกุศล สมกับเถรนิพนธ์ว่า "เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต (อาห) เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมโณ" ความว่า ธรรมใดมีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น แลตรัสความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะตรัสอย่างนี้. ท่านแสดงความเกิดแห่งธรรมเนื่องกันเป็นสาย ดังแสดงความเกิดแห่งวิถีจิตว่าอาศัยอายตนะภายในมีตาเป็นต้น อาศัยอายตนะภายนอก

มีรูปเป็นต้น ประจวบกันเข้า เกิดวิญญาณ แต่นั้นเกิด สัมผัส เวทนา สัญญา สัญเจตนา ตัณหา วิตก วิจารโดยลำดับ "ยํกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธมฺมํ" สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นล้วนมีความดับเป็นธรรมดา. แสดงโลกธรรม ๘ โดยอุปมา บุคคลที่นอนหลับแล้วโดยมาก ย่อมฝันเห็นอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง แห่งอารมณ์ทั้งหลาย ๒ คืออิฏฐารมณ์ อารมณ์ดีที่เขาปรารถนาอย่างหนึ่ง และอนิฏฐารมณ์ อารมณ์ร้ายที่เขาไม่ปรารถนาอย่างหนึ่ง เมื่อเขาเห็นอารมณ์ดี ก็มีความดีใจ ชอบใจ เมื่อเขาเห็นอารมณ์ร้าย ก็มีความเสียใจ ไม่ชอบใจ เป็นธรรมดาของบุคคลที่นอนฝันอยู่ ครั้นเมื่อบุคคลนั้นตื่นแล้วจากหลับ ย่อมเห็นอารมณ์ที่ตนฝันนั้นว่า เป็นของไม่จริง เป็นของเหลวไหลแล้ว ย่อมไม่ถือมั่น ย่อมพ้นจากความยินดียินร้าย ฉันใด บุคคลที่มีความยินดีต่อลาภ, ยศ, สรรเสริญ, สุข. และยินร้าย ไม่

ชอบใจต่อความเสื่อมลาภ, เสื่อมยศ, นินทา, ทุกข์ ก็ไม่ต่างอะไรกับบุคคลที่นอนหลับแล้วฝันอยู่ ครั้นเมื่อบุคคลนั้นมาพิจารณาโลกธรรม ๘ เห็นว่าไม่เที่ยงเป็นของเหลวไหล ตามความจริงเป็นอย่างไรแล้ว เขาย่อมไม่ถือมั่นในโลกธรรม ๘ เหล่านั้น เมื่อเขาไม่ถือมั่นแล้ว เขาย่อมพ้นจากความยินดียินร้าย เขาจึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ เหมือนบุคคลที่ตื่นแล้วจากหลับ ย่อมไม่ถือมั่นในอารมณ์ที่ฝันแล้ว พ้นจากความยินดียินร้ายฉะนั้น ตามปริยายนี้ ขอผู้มีวิจารณญาณพึงมีโยนิโสมนสิการ คือทำในใจโดยแยบคาย อุตส่าห์ตรองให้หนึ่งผุดจึงหยุดคิด คงเห็นธรรมนิรามิศ คือพระนิพพาน เป็นธรรมมีแก่นสาร ไม่มีเกิด, แก่, เจ็บ, ตาย. อาศัยความเชื่อจริงปฏิบัติจริง คงพ้นทุกข์จริง เพราะพระธรรมเป็นอกาลิโก ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติ ไม่ประกอบด้วยกาลไม่เลือกกาล คือเชื่อจริงปฏิบัติจริงเวลาไหนก็ให้ผลจริงคือพ้นทุกข์จริงในเวลานั้น ไม่เหมือน

พฤกษาชาติแลพืชพรรณทั้งหลาย ที่บุคคลปลูกเพาะไว้ในเวลานี้แล้วให้ผลเวลาอื่น เพราะเหตุฉะนั้น พระธรรมจึงเป็นอัจฉริยธรรม คือเป็นธรรมอัศจรรย์ ควรการกชนจะพึงประกอบให้มีในตน ด้วยความไม่ประมาทจงทุกเมื่อ

๑. ถาม นรก สวรรค์ นิพพาน อยู่ที่ไหน ?

๑. ตอบ นรก สวรรค์ นิพพาน อยู่ที่ใจ ใจทุกข์เป็นใจนรก ใจสุขเป็นใจสวรรค์ ใจพ้นจากทุกข์สุขเป็นใจนิพพาน. ใจมี โลภ โกรธ หลง เป็นใจอบาย ใจไม่มี โลภ โกรธ หลง เป็นใจสวรรค์นิพพาน

๒. ถาม พระพุทธศาสนาอยู่ที่ไหน ?

๒. ตอบ พระพุทธศาสนาอยู่ที่ กาย วาจา ใจบริสุทธิ์ กายไม่ฆ่าสัตว์ กายไม่ลักทรัพย์ กายไม่ทำกาเมล่วงประเวณีของผู้อื่น กายเป็นพุทธศาสนา พุทธศาสนาอยู่ที่กาย วาจาไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดโปรยเสียซึ่งประโยชน์ วาจาเป็น

พุทธศาสนา พุทธศาสนาอยู่ที่ใจ ใจไม่อยากได้ของเขา ใจไม่ปองร้ายเขา ใจไม่เห็นผิดจากคลองธรรม ใจเป็นพุทธศาสนา พุทธศาสนาอยู่ที่ใจ เมื่อทราบว่ากายวาจาใจบริสุทธิ์เป็นพุทธศาสนา พุทธศาสนาอยู่ที่กายวาจาใจบริสุทธิ์ฉะนี้แล้ว ก็พึงแปลงกายแปลงใจของตนให้บริสุทธิ์ เมื่อกายวาจาใจบริสุทธิ์แล้วในกาลใด ก็จะรู้จักตนว่า ตนอยู่ในพระพุทธศาสนาแล้วในกาลนั้น ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็อยู่ที่กายวาจาใจบริสุทธิ์นั้นเอง หาอยู่ที่อื่นไม่ ผู้ใดทำกายวาจาใจของตนให้บริสุทธิ์ ผู้นั้นได้ชื่อว่าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งแล้ว พ้นจากทุกข์ได้แล้ว

ถ้าผู้ใดยังประพฤติความชั่วด้วยกายวาจาใจมีการฆ่าสัตว์เป็นต้น ผู้นั้นจะมาปฏิญาณตนว่า 'พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ' ดังนี้ สักร้อยครั้งพันครั้งหรือจนตลอดชีวิต

จะได้ชื่อว่าถึงพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งนั้นหามิได้ เพราะพระรัตนตรัยท่านอยู่ที่กายวาจาใจบริสุทธิ์ ถ้ากายวาจาใจของใครไม่บริสุทธิ์แลเศร้าหมองอยู่แล้ว ผู้นั้นก็จักมีอบายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า

ผู้ใดประพฤติความชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ผู้นั้นได้ชื่อว่าทำลายศาสนาของตน ทำลายที่พึ่งของตน ตนก็ไม่มีที่พึ่ง ทำตนให้เป็นคนนอกพระพุทธศาสนา จะมากล่าววาจาว่าข้าเป็นคนในพระพุทธศาสนา เป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาดังนี้ คำกล่าวเช่นนั้นหาจริงไม่ ตนเข้าใจว่าตนอยู่ในพระพุทธศาสนา แต่ออกนอกพระพุทธศาสนาไปเสียเมื่อไรก็ไม่รู้ตน ตนเข้าใจว่าตนนับถือพระพุทธศาสนา แต่ทำลายศาสนาของตนก็ไม่รู้ตน เมื่อตนใกล้ตายจะร้องเรียกให้พระอรหำช่วย พระอรหำที่ไหนท่านจะมาช่วย เพราะตนไม่คุ้นเคยกับพระอรหำ ไม่รู้จักพระอรหำ หากว่าพระอรหำท่านจะมาจริง ๆ ตนก็หารู้จักท่านไม่ เปรียบดังคนไม่รู้จักกัน

ถึงพบกันก็คงไม่ทักทายกัน.

พระอรหำอยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจบริสุทธิ์ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ถ้าบุคคลมีโลภ มีโกรธ มีหลง อยู่แล้ว พระอรหำจะได้มีอยู่หามิได้ ถ้าโลภ โกรธ หลง ดับเวลาใด พระอรหำก็เกิดมีเวลานั้น ถึงไม่เรียกด้วยถ้อยคำ ท่านก็มีอยู่เอง พระอรหำท่านไม่อาจช่วยบุคคลที่มีโลภ โกรธ หลงให้พ้นทุกข์ พ้นอบายได้ ถ้าบุคคลเจริญศีล สมาธิ ปัญญา จนโลภ โกรธ หลงดับไปจากใจได้แล้ว พระอรหำที่ตัวก็ช่วยตัวเอง ไม่ต้องเรียกพระอรหำที่อื่นมาช่วย อุตส่าห์ตรึกตรองให้ดี เราเกิดมาเที่ยวนี้เป็นเที่ยวสำคัญ จะขาดทุนหรือจะได้กำไรก็เที่ยวนี้ จะพ้นจากทุกข์หรือไม่พ้นจากทุกข์ก็เที่ยวนี้ จะพ้นจากอบายหรือไม่พ้นอบายก็เที่ยวนี้ ถ้าในชาตินี้ไม่ทำตนให้พ้นอบาย ตายไปก็ไม่พ้นอบาย ชาตินี้ไม่ทำตนให้ได้สวรรค์ ตายไปก็ไม่ได้สวรรค์ ชาตินี้ไม่ทำตนให้มีนิพพาน ตายไปก็ไม่มีนิพพาน จะมาเข้า

ใจว่า ตายไปแล้วจึงจะไปอบาย ตายไปแล้วจึงจะได้สวรรค์ ตายไปแล้วจึงจะถึงนิพพาน จะมาเข้าใจดังนี้เป็นความเข้าใจผิดแท้ บุคคลโดยมากทำบุญทำกุศลให้ทานรักษาศีลภาวนาแล้ว ปรารถนาให้ได้มรรคผลนิพพานในชาติหน้า ชาตินี้ เข้าใจว่ายังไม่ได้มรรคผลนิพพาน ก็เมื่อไม่ได้มรรคผลนิพพานในชาตินี้ ชาติหน้าจะได้มรรคผลนิพพานด้วยเหตุใด เหตุไม่มี ผลจะมีมาแต่ที่ไหน เหตุมีเมื่อใด ผลก็มีเมื่อนั้น เหตุกับผลเนื่องกันไม่มีระหว่างคั่น เหตุเกิดผลก็เกิด เหตุดับผลก็ดับเป็นธรรมดา เมื่อทำดีเวลาใด ก็ได้ความสุขคือสวรรค์เวลานั้น ทำความชั่วเวลาใดก็ได้ความทุกข์คือนรกเวลานั้น ถ้าจิตไม่ข้องอยู่ในดีชั่วเวลาใด ก็ประสพพระนิพพานเวลานั้น อย่าเชื่อ อย่าไม่เชื่อจงตรองดูให้ดี ถ้าพลาดท่าเสียทีจะแก้ไม่ได้ จะมาเสียใจว่าเราเกิดมาเป็นคนอาภัพมีบุญน้อยมีวาสนาน้อยจึงไม่ทันพระพุทธเจ้า ถ้าหากว่าเราเกิดทันพระพุทธเจ้า

แต่เราไม่ประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระ-พุทธเจ้าท่านจะช่วยเราให้พ้นจากทุกข์พ้นจากอบายได้หรือ ถ้าช่วยได้จริงแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระเทวทัตต์หรือคนนอกจากพระเทวทัตต์ มีพระเจ้ากรุงสุปปพุทธะและนางจิญจมาณวิกาเป็นต้น คงจะไม่ไปอบาย คนเหล่านั้นก็ไม่ได้ยินว่าพ้นอบายสักคน พระพุทธเจ้าท่านไม่อาจช่วยบุคคลที่ทำชั่วให้พ้นจากทุกข์จากอบายได้ ถ้าใครเชื่อพระองค์มาประพฤติตามคำสอนของพระองค์ ถึงไม่พบพระองค์ก็พ้นทุกข์ พ้นอบายได้เหมือนกันกับพบพระองค์ไม่ต่างอะไรกัน พระองค์ก็ได้ตรัสแก่วักกลิภิกษุว่า "โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ โย มํ ปสฺสติ โส ธมฺมํ ปสฺสติ" ความว่า ดูก่อนวักกลิ บุคคลใดแลเห็นธรรม บุคคลนั้นย่อมเห็นเรา บุคคลใดเห็นเรา บุคคลนั้นย่อมเห็นธรรม ดังนี้ เพราะพระพุทธเจ้ากับพระ-ธรรมไม่ต่างกันมีเนื้อความอันเดียวกัน พระพุทธเจ้าองค์

ใดพระธรรมก็องค์นั้น พระธรรมองค์ใด พระสงฆ์ก็องค์นั้น พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ไม่ใช่คนละองค์ องค์เดียวกันต่างกันโดยวัตถุเท่านั้น ถ้าผู้ใดถึงพระพุทธ ผู้นั้นก็ถึงพระธรรมพระสงฆ์ด้วย ผู้ใดถึงพระธรรม ผู้นั้นก็ถึงพระพุทธพระสงฆ์ด้วย ผู้ใดถึงพระสงฆ์ ผู้นั้นก็ถึงพระพุทธพระธรรมด้วย ถึงรัตนะหนึ่งก็ถึงตลอด ขาดรัตนะหนึ่งก็ขาดตลอด การถึงรัตนะเป็นที่พึ่ง ไม่ถึงด้วยวาจาที่กล่าว ย่อมถึงด้วยการเว้นจากความชั่วทางกายวาจาใจ ถ้าไม่เว้นจากความชั่วแล้วไม่ถึงรัตนะเป็นที่พึ่งได้เลย. เชื่อคนต้องวนในวัฏฏะ เชื่อพระไม่เชื่อคน คือเป็นพระเหมือนพระ เชื่อคนไม่ใช่พระ คือเป็นคนเหมือนคนวนในภพสาม.

อริยสัจจ์ ๔ โดยสังเขป

จตฺตาริมานิ อริยสจฺจานิ ของจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ๔ เหล่านี้ กตมานิ จตฺตาริ ของจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ๔ อย่างไร ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือทุกข์ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือเหตุให้ทุกข์เกิด ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือความดับทุกข์ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

กตมํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือทุกข์นั้นอย่างไร ชาติปิ ทุกฺขา แม้ความเกิดเป็นทุกข์ ชราปิ ทุกฺขา แม้ความแก่เป็นทุกข์ มรณมฺปิ ทุกฺขํ แม้ความตายเป็นทุกข์ โสกปริเทว-ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปิ ทุกฺขา แม้ความโศกความร่ำไร รำพัน ความทุกข์กาย ความเสียใจ ความคับ

แค้นทั้งหลายเป็นทุกข์ อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข ความประจวบกับด้วยสัตว์สังขารไม่เป็นที่รักทั้งหลายเป็นทุกข์ ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข ความพลัดพรากจากสัตว์สังขารเป็นที่รักทั้งหลายเป็นทุกข์ ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ เมื่อปรารถนาสิ่งใดไม่สมหวัง ตมฺปิ ทุกฺขํ แม้สิ่งนั้น ก็เป็นทุกข์ สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา โดยย่ออุปาทานักขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ อิทํ วุจฺจติ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ อันนี้ท่านกล่าวว่าของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือทุกข์

กตมํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือเหตุให้ทุกข์เกิดนั้นอย่างไร ยา ยํ ตณฺหา ความอยากนี้ใด โปโนพฺภวิกา ทำซึ่งความเกิดอีก นนฺทิราคสหคตา ไปพร้อมแล้วด้วยความกำหนัดด้วยสามารถแห่งความเพลิน ตตฺร ตตฺรา ภินนฺทินี เพลินเฉพาะในอารมณ์นั้น ๆ เสยฺยถีทํ ความอยากนี้อย่างไร กามตณฺหา ความอยากในกาม

ภวตัณหา ความอยากในความมีความเป็น วิภวตัณหา ความอยากในปราศจากความมีความเป็น อิทํ วุจฺจติ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ อันนี้ท่านกล่าวว่าเป็นของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือเหตุให้ทุกข์เกิด

กตมํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ ของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือความดับทุกข์นั้นอย่างไร โย ตสฺสา เยว ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ ความดับสนิท คือสิ้นกำหนัดโดยไม่เหลือแห่งความอยากนั้นนั่นแลอันใด จาโค ความสละเสียซึ่งความอยากนั้นนั่นแลอันใด ปฏินิสฺสคฺโค ความสละคืนซึ่งความอยากนั้นนั่นแลอันใด มุตฺติ ความปล่อยเสียซึ่งความอยากนั้นนั่นแลอันใด อนาลโย ความไม่พัวพันในความอยากนั้นนั่นแลอันใด อิทํ วุจฺจติ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ อันนี้ท่านกล่าวว่าของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือความดับทุกข์

กตมํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ของ

จริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์นั้นอย่างไร อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค หนทางมีองค์ ๘ อย่างประเสริฐนี้แล เสยฺยถีทํ หนทางมีองค์ ๘ อย่างประเสริฐนี้อย่างไร สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ สัมมาสังกัปโป ความดำริชอบ สัมมาวาจา วาจาชอบ สัมมากัมมันโต การงานชอบ สัมมาอาชีโว ความเลี้ยงชีวิตชอบ สัมมาวายาโม ความเพียรชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจไว้เสมอชอบ อิทํ วุจฺจติ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ อันนี้ท่านกล่าวว่าของจริงของพระอริยเจ้า (เห็น) คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ อิมานิ โข จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ของจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย ๔ อย่างนี้แล.

จงอุตส่าห์ท่องให้จำได้ แล้วทำในใจโดยแยบคายด้วยอุบายที่ชอบตามระบอบแบบแผนพระอริยเจ้า อย่าหลงเชื่อเรา อย่าหลงเชื่อเขา จงทำใจให้เป็นกลาง

ท่านคงเห็นทางที่พ้นทุกข์โดยแท้ พระอยู่ที่ความจริง ความจริงเป็นพระ

ภัทเทกรัตตคาถา

คาถาแสดงบุคคลผู้มีราตรีเดียวเจริญ

อตีตํ นานฺวาคเมยฺย นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ ผู้มีปัญญา อย่าคิดถึงอารมณ์ของที่ล่วงแล้วให้มาตามในจิต คืออย่าตามผูกพันของที่ยังไม่มาถึงเป็นอารมณ์ ยทตีตมฺปหีนนฺตํ อปฺปตฺตญฺจ อนาคตํ เพราะว่าสิ่งใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นบุคคลได้ละเสียแล้ว พ้นมาแล้ว อย่าคิดเอามาเป็นอารมณ์ ของที่ไม่มาถึงเล่า บุคคลก็ยังไม่ได้ไม่ถึงยังไม่ประสพของนั้น ปจฺจุปฺปนฺนญฺจ โย ธมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ ก็ผู้ใดมาเห็นธรรมวิเศษแจ้งชัดธรรมเป็นปัจจุบันอยู่ในที่นั้น ๆ คือ รูปนาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นปรกติอยู่แล้ว อสํหิรํ อสงฺกุปฺปํ ตํ วิทฺธา มนุพฺรูหเย

วิปัสสนาปัญญาที่เห็นนั้น ควรการกชนพึงเจริญเนือง ๆ อย่าทำให้กำเริบคือให้เจริญมีอยู่เป็นเนืองนิตย์ อันนี้เป็นความประพฤติดีชอบ อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ ความเพียรเจริญบุญ กุศล พึงเร่งรีบทำเสียในวันที่มีชีวิตเป็นอยู่นี้ทีเดียว โก ชญฺญา มรณํ สุเว ก็ใครจะรู้ว่าความตายจะมาต่อวันพรุ่งนี้ น หิ โน สงฺครนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา ความผัดเพี้ยนด้วยความตายมีเสนาใหญ่ (คือชราพยาธิ) ไม่มีเลย เอวํ วิหาริมาตาปึ อโหรตฺตมตนฺทิตํ ตํ เว ภทฺเทกรตฺโตติ สนฺโต อาจิกฺขเต มุนิ พระมุนีผู้สงบระงับแล้ว ย่อมบอกซึ่งบุคคลว่าเป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้ ผู้มีความเพียรยังกิเลสให้เร่าร้อน เป็นผู้ไม่เกียจคร้าน ตลอดกลางวันกลางคืนนั้นแล ว่าเป็นผู้มีราตรีเดียวอันเจริญกระนี้ อิติ ดังนี้

เจริญอภิณหปัจจเวกขณ์ ๕ โดยสังเขป

ชราธมฺโมมฺหิ เรามีความแก่เป็นธรรมดา ชรํ อนตีโต เราไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ พฺยาธิธมฺโมมฺหิ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา พยาธิํ อนตีโต เราไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ มรณธมฺโมมฺหิ เรามีความตายเป็นธรรมดา มรณํ อนตีโต เราไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว เราจะละเว้นเป็นต่าง ๆ คือว่าจะพลัดพรากจากของรักของเจริญใจทั้งหลายทั้งปวง กมฺมสฺสโกมฺหิ เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน กมฺมทายาโท เป็นผู้รับผลของกรรม กมฺมโยนิ เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด กมฺมพนฺธุ เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กมฺมปฏิสฺสรโณ เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา เราจักทำกรรมอันใดดีหรือชั่ว ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น.

จงพิจารณาเนือง ๆ ให้เห็นจริง

คาถาพุทธภาษิต

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โก หิ นาโถ ปโร สิยา อตฺตา หิ สุทนเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ. ตนนั่นแหละ เป็นที่พึ่งของตน ผู้อื่นใครเล่าจะพึงเป็นที่พึ่งได้ ก็บุคคลมีตนฝึกดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่ง ที่เขาได้โดยยาก.

มีอยู่ในธรรมสมบัติหมวดที่ ๑๒ พระบรมศาสดาทรงปรารภมารดาของพระกุมารกัสสปเถระ อัตตวรรคที่ ๑๒ หน้า ๑๑๕

หัวใจศาสนา ๓ นัย

ตัวเกิดบังตัวดับ นัย ๑ สมมติบังวิมุติ นัย ๑ โลกบังธรรม นัย ๑ ถ้าบุคคลต้องการตัวดับคือนิโรธหรือนิพพานแล้ว อย่าหลงตัวเกิดคือ ธาตุ ขันธ์ อายตนะ นามรูป ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

ถ้าบุคคลต้องการวิมุติ ความพ้นทุกข์แล้วอย่าหลง

สมมติ ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

ถ้าบุคคลต้องการธรรมที่ดีจริงแล้ว อย่าหลงโลกซึ่งเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา ใน ๓ นัยนี้ บุคคลมาตามเห็นนัยใดนัยหนึ่ง ก็พ้นทุกข์ได้เหมือนกัน เห็นนัย ๑ ก็ได้ชื่อว่าเห็นทั้ง ๓ นัย เพราะพระธรรมมี ๑ ต่างโดยอาการ ดังธาตุ ขันธ์ อายตนะ นามรูป ใช่จะเป็นคนละอย่างคนละอันเมื่อไร ความจริงเป็นอันเดียวกัน ถ้าเห็นเป็นคนละอย่างไม่พ้นทุกข์ เพราะยังเป็นทิฏฐิวิปลาส ความเห็นเคลื่อนคลาดไม่ตรงทาง

ถ้าแสดงพ้นทุกข์อีกนัย ๑ สมมติบังสภาวะ สภาวะบังปรมัตถ์ ถ้าบุคคลต้องการปรมัตถ์คือพระนิพพานแล้ว อย่าหลงสมมติแลสภาวะ สภาวะที่บัญญัติว่าธาตุ ขันธ์ อายตนะ นามรูป ความจริง ธาตุ ขันธ์ อายตนะ นามรูป ไม่มีจริงโดยธรรมดา ธรรมดาเดิมก็ไม่ได้บอกว่าเป็นสิ่งอะไร พูดไม่ออกบอกไม่ได้ ใครจะพูดว่าเป็นอะไร ๆ ผิดทุกคำ เพราะเหตุฉะนั้น

พระธรรมจึงเป็น ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ อันผู้รู้วิเศษทั้งหลายพึงรู้แจ้งเฉพาะตน ใช่วิสัยแห่งพาลชนจะพึงรู้ได้ แต่เป็นของไม่ยากไม่ง่าย ถ้าพระรรธมเป็นของยากแล้วไซร้ บัณฑิตคงไม่มีในโลก ถ้าพระธรรมเป็นของง่าย คนพาลก็คงไม่มีในโลก บุคคลมาอาโภคเห็นจริงฉะนี้แล้ว อย่าหลงสมมติแลสภาวะซึ่งเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา ถ้าหลงอยู่แล้วไม่พ้นทุกข์เลย

อนิจฺจา วต สงฺขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข. สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเป็นธรรมดา ครั้นเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความเข้าระงับแห่งสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเป็นสุข (นิรามิสสุข). สพฺเพ สตฺตา มรนฺติ จ มริสุ จ มริสฺสเร ตเถวาหํ มริสฺสามิ นตฺถิ เม เอตฺถ สํสโย. สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง กำลังตายแลตายไปแล้ว แลจักตาย เราก็จักตาย อย่างนั้น

เหมือนกัน ความสงสัย ในเรื่องตายนี้ ไม่มีแก่เรา.
อจิรํ วตยํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ ฉุฑฺโฑ อเปตวิญฺ-
ญาโณ นิรตฺถํว กลิงฺครํ. ร่างกายนี้ คงไม่นามหนอ
เมื่อปราศจากวิญญาณอันบุคคลทิ้งเสียแล้ว จักถมทับ
แผ่นดินเป็นเหมือนดุ้นฟืนไม่มีประโยชน์

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

เกล็ดธรรม

ความไม่พอล่อใจให้เกิดทุกข์ หลงว่าสุขอื่นจากใจไปเที่ยวหา ยิ่งหาสุขกลับได้ทุกข์ทุกเวลา หยุดอยากหาสุขมีอยู่ที่ใจ ความจริงสิ่งในโลกไม่มีสุข เป็นกองทุกข์จริงแท้แก้ไม่ไหว ยิ่งขืนแก้ก็ยิ่งทุกข์ทุกข์ร่ำไป รู้จริงใจไม่แก้สุขแท้เที่ยว เขาเกิดดับอย่างไรใจตรวจรู้ ทุกข์เป็นครูบอกใจใจไม่เสียว ใจรู้ใจใจเห็นใจอยู่ใจเดียว สุขไม่เหนี่ยวทุกข์ไม่ผลักหมดรักชัง นิพพานระหว่างรังชั่งดูใจ สุขเป็นครูทุกข์เป็นครูรู้หายหวัง เมื่อรู้แล้วหยุดอยากรู้ดูสัจจัง ยืนเดินนั่งนอนดูรู้ที่ใจ ใจรู้ใจหมดจำธรรมก็เกิด สุขประเสริฐสิ้นทุกข์ใจสุกใส เผลอสติรู้ดับทุกข์ทับใจ สติไวรู้มีมีสุขเอย ฯ งามบังผี, ดีบังจริง, หยุด, หยุด, นิ่ง, นิ่ง, ของจริงปรากฏ, จิตไหวหายหมด, ไม่ทราบรสพระธรรม รักชังบังนิพพาน (รัก–นิพพาน–ชัง)

หัวใจพระรัตนตรัย

ความรู้ว่าใจบริสุทธิ์เป็นพุทโธ, ใจบริสุทธิ์เพราะความรู้เป็นธัมโม, สติคุมความรู้ว่าใจบริสุทธิ์เป็นสังโฆ, พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมอยู่ที่ใจบริสุทธิ์ ศีล, สมาธิ, ปัญญา, มรรค, ผล, นิพพาน, รวมอยู่ที่ใจบริสุทธิ์, ฉะนั้นควรมีสติรักษาใจให้บริสุทธิ์, ดังเกลือรักษาปลา, เนื้อไม่ให้มีหนอนฉะนั้น

ศีล ๕ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นธรรมของมนุษย์ ผู้ต้องการเป็นมนุษย์ทั้งชาตินี้แลชาติหน้า ควรตั้งตนอยู่ในศีล ๕ แลกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ด้วยความไม่ประมาททุกเมื่อเทอญ.

สุภาษิตคำโคลง

เกิด เกิด เกิด ก่อก้อน รูปมลาย
แก่ แก่ แก่ บ่อวาย ว่างเว้น
เจ็บ เจ็บ เจ็บ จนตาย บ่อละลืมเฮย
ตาย แน่ ตาย ใครเร้น หลีกได้ฤๅมี
ไม่เกิด มีแน่แท้ นิพพาน
ไม่แก่ จริงดังขาน บอกให้
ไม่เจ็บ สุทธิสาร อมตะเฮย
ตายไม่ มีจริงไซร้ อย่าได้กังขา
คิด รู้ เห็นเหตุให้ วอดวาย
ไม่ คิด รู้ เห็นตาย บ่อเว้น
ดับ รู้ คิดเห็นหาย ภพชาติ ดับเฮย
ดับภพชาติอาจเร้น หลีกพ้น, ภัยขันธ์
จิ จิตคิดเกิดแล้ว ดับพลัน
เจ ตะสิกปรุงขันธ์ ดับด้วย

รู รูปดับตามกัน จริงอย่าง นี้เฮย
นิ์ ดับนามรูปม้วย มอดด้วย, ญาณขันธ์
ทุ ทสระอุนี้ หมายไฉน
สะ อักษรอะไร บอกบ้าง
นิ นสระอิไข บอกกล่าว, ด้วยนา
มะ ช่วยเผยพจน์อ้าง บอกให้ แลเห็น
สำ คัญคิดจิตทั้ง โพธิญาณ
ราญ เกลศข้ามเขตมาร มุ่งไว้
พร ประเสริฐไพศาล ขอสพ เถิดเฮย
เจริญ สุขทุกข์อย่าใกล้ ก่อนได้สัพพัญญู

ปัญหา ๘ ข้อ

๑. ทางใหญ่อย่าเที่ยวจร ? จงเร่งถอนส่วนชั่วทั้งสอง นั้น จงเดินตามอัฏฐังคิกมรรคพลัน เกษมสันต์ ลุวิโมกข์ข้ามโอฆจริง

๒. ลูกอ่อนอย่าอุ้มรัด ? จงระมัดอย่าอุ้มด้วยตัณหา

อย่ารักอื่นแม้ญาติด้วยราคา จงเมตตาอุ้มรัด
ด้วยการุญ

๓. หลวงเจ้าวัดอย่าให้อาหาร ? อย่าปล่อยจิตให้ติด
ในอาหาร จะเกิดทุกข์โทมนัสไม่เป็นการ จง
ประมาณการกินแต่พอดี มีอะไรกินนั่นนั้นเป็น
เหมาะ ไม่ต้องเสาะผัสสะให้เสียศรี ผัสสาหาร
เป็นตนตัวอัปรีย์ พาหลวงชีคือจิตวิปริตเอย

๔. ไม้โกงอย่าทำกังวาน ? อย่าสมานญาติมิตรที่ผิด
ธรรม, ถึงอำมาตย์ข้าทาษที่ทุจริต, ประพฤติ
ผิดคดโกงไม่คมขำ จะพาตนยากแค้นแดนระยำ
ถ้าคบมันจะพายากลำบากกาย

๕. ช้างสารอย่าผูกกลางเมือง ? จงตัดอาลัยในเมือง
คือสังขาร ประคองจิตให้ยินดีในนิพพาน เยี่ยง
ช้างสารฉัททันต์ ไม่ยินดีอยู่กลางเมือง

๖. ถ้าจะให้เป็นลูกให้เอาไฟเผาต้น ? จงเผาสังโยชน์
ให้เสื่อมสูญ ด้วยองค์อริยมรรคอนุกูล อันเป็น

ต้นจะเพิ่มพูนผลิดอกออกผลงาม พยายามด้วยปัญญาปรากฏพลัน

๗. ถ้าจะให้ล่มบรรทุกแต่เบา? จงบรรเทาความโลภให้หมดสิ้น อย่ามักมากสักการเป็นอาจิณ ลำนาวินจะไม่ล่มจมสาคร

๘. จะเรียนโหราให้ฆ่าอาจารย์ ๔ เสีย ? น่าละเหี่ยคิดไปก็ใจหาย คิดคิดขึ้นมาน่าเสียดาย อาจารย์ตายจะหาครูรู้กับใคร เชิญท่านคิดพินิจมองตรองปัญหา ท่านอาจารย์นั้นคือโลภแลโกรธหลง ทั้งมานะถือตัวทั้งสี่องค์ เร่งบรรจงฆ่าเสียให้บรรลัย จะเรียนรู้โหราตำราพุทธ์ บริสุทธ์คือไตรวิชชาปัญญาใส มีทิพพจักขุญาณเป็นต้นไป ถึงอาสวขัยเป็นสุดเอย ฯ

ร.พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๓/๒/๒๕๑๐

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23111
นายพินิจ อุ่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๐